

УДК 336.732

О.Я. Стойко

к.е.н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

**ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ
КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УМОВАХ КРИЗИ**

Досліджено особливості та показники діяльності кредитних спілок у період кризи, виявлено причини кризових явищ та основні проблеми на ринку кооперативного кредитування. Обґрунтовано необхідність удосконалення регулюючого органу на ринку кредитної кооперації; доведено доцільність та запропоновано механізм створення фонду гарантування вкладів кредитних спілок та системи їх рефінансування; розроблено заходи щодо мінімізації ризиків ліквідності та платоспроможності на рівні окремої кредитної спілки

Постановка проблеми

Однією зі сфер ринку небанківських фінансових послуг України, що зазнали найбільшого впливу фінансової кризи, стала кредитна кооперація. Якщо система кредитних спілок України протягом 2004–2008 рр. демонструвала зростання абсолютних показників діяльності, то в 2008 р. відповідні темпи приросту почали суттєво зменшуватися у порівнянні з минулими роками і протягом 2009 р. кризові явища на ринку кредитної кооперації набули системного характеру.

Світова фінансова криза як лакмусовий папірець виявила слабкі місця у системі кредитної кооперації, радикальним чином змінила умови існування кредитних спілок. Ті з них, які хоч і з певними втратами і труднощами на даний момент вистояли і зберігли довіру членів, будуть працювати і надалі. Ринок кооперативного кредитування залишиться саме за ними. Ті ж кредитні спілки, які з тих чи інших причин цього зробити не зуміли, повинні просто залишити ринок з найменшими втратами для їх вкладників. У цю категорію потрапили кредитні спілки, які мали нездорову фінансову структуру і допускали значних ризиків у своїй діяльності, а також установи, які займались сумнівними фінансовими схемами та бізнес-проектами.

З метою пом'якшення впливу кризи в майбутні періоди варто ґрунтовно виявити причини та всебічно проаналізувати наслідки кризових явищ на ринку кредитної кооперації, розробити дієві заходи, спрямовані на підвищення стабільності та ефективності розвитку кредитних спілок у кризовий та посткризовий періоди.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Питанням виникнення кредитно-кооперативної ідеї та аналізу діяльності перших кооперативів присвячені праці М. Кондрат'єва, А. Макаренка, В.

Пекарського, М. Туган-Барановського, О. Чаянова та ін. Різноманітним аспектам наукових розробок із питань діяльності кредитних спілок присвячені наукові праці таких сучасних українських вчених як І. Абрамова, М. Аліман, С. Бебенко, В. Гончаренко, Л. Дацюк, Д. Дема, В. Зіновчук, О. Кузьмін, П. Маковський, Б. Марін, А. Оленчик, А. Пантелеймоненко, О. Хоменко та ін. Однак проблеми, пов'язані з діяльністю кредитних спілок у кризових умовах залишаються невирішеними, а причини кризи у сфері кооперативного кредитування і заходи щодо виходу кредитних спілок із скрутного фінансового становища недостатньо досліджені. Важливість розв'язання цих питань дає підстави стверджувати, що вони потребують проведення окремого дослідження.

Об'єкт та методика дослідження

Об'єктом дослідження є діяльність кредитних спілок України в кризових умовах. Методологічною та теоретичною основою дослідження є системний метод пізнання соціально-економічних явищ і процесів в умовах кризи. Для розв'язання окремих завдань використовувалися: абстрактно-логічний метод – при вивченні й аналізі спеціальної наукової літератури та статистичних матеріалів; метод системного підходу – при виявленні взаємозв'язків між соціально-економічними процесами, що мають місце у суспільстві в період кризи, та процесами, що відбуваються на ринку кредитної кооперації; статистико-економічний метод – при аналізі сучасного стану кредитних спілок, визначенні масштабів і глибини кризових явищ на ринку кооперативного кредитування, розробці рекомендацій щодо виходу вітчизняних кредитних спілок зі скрутного фінансового становища.

Результати дослідження

Фінансово-економічна криза, яка розпочалася у вересні-жовтні 2008 року, відразу не вплинула на функціонування кредитних спілок, оскільки вони у своїй діяльності не мали ризиків, пов'язаних з проявами цієї кризи: не мали значних внутрішніх та зовнішніх запозичень, фактично не надавали кредити під будівництво, не працювали з іноземною валютою при залученні депозитів або наданні кредитів, ніколи не вкладали вільні кошти у цінні папери, навіть у державні, хоча й мали за законом таке право. За своєю економічною природою кредитні спілки залучають ресурси, які надходять від членів, в основному, у вигляді депозитів, а також як додаткові пайові внески до капіталу, і за рахунок цих коштів кредитують своїх членів.

Перші негативні ознаки фінансової кризи у діяльності певної частини кредитних спілок проявились у жовтні-листопаді 2008 р. і були пов'язані, у першу чергу, з проблемою ліквідності. Спричинила цю ситуацію поведінка вкладників, яким передалися негативні очікування від клієнтів комерційних банків, особливо одразу після виходу постанови НБУ про введення мораторію на дострокове повернення вкладів. У результаті вони масово звернулися до

банківських установ з проханням дострокового повернення своїх коштів. Уведений з боку Держфінпослуг аналогічний до нацбанківського мораторій частково зняв напругу, але не вирішив більш складну і глибоку проблему з підтриманням ліквідності кредитних спілок за умови небажання частини вкладників поновлювати або продовжувати з кредитними спілками договори про залучення вкладів. На поведінку вкладників, також, вплинули медійні чинники, оскільки навколо окремих спілок за участю засобів масової інформації виникали публічні скандали і відбувався процес нагнітання негативних настроїв.

Вплинула на перебіг подій і поведінка самих кредитних спілок. Ті з них, хто до фінансової кризи проводив відкриту і зважену організаційну політику, орієнтовану на послідовну і прозору роботу з вкладниками і позичальниками, побудував здорову фінансову структуру кредитної спілки та забезпечив належний рівень її капіталізації, піддався меншому впливу та тиску з боку ринкових чинників та негативних очікувань з боку своїх членів. Ті ж кредитні спілки, які дбали не про якість, а про швидке кількісне зростання своїх показників, вели ризиковану кредиту політику, часто роздаючи кошти собі самим і закритому колу людей, займалися різноманітними авантюрними фінансовими схемами, опинилися у скрутному становищі.

З поглибленням фінансової кризи, незалежно від досягнутого рівня розвитку, всі кредитні спілки стикнулися з проблемою кредитного портфеля. Значна кількість людей втратила можливість розраховуватися за своїми зобов'язаннями, зокрема кредитними, оскільки частина з них стала безробітними, інших масово відправляли у вимушені відпустки, багатьом затримували виплату зарплат та пенсій. Погіршилися справи у малого бізнесу і фермерів – саме тих категорій населення, з якими традиційно працюють кредитні спілки.

У багатьох кредитних спілках суттєво зменшилась ресурсна база, внаслідок вилучення вкладів, з одного боку, та впала кількість якісних позичальників, з іншого боку. В результаті кредитні спілки стали менше кредитувати, знизилась їх дохідність, більшість з них змушені були кардинально оптимізувати операційні витрати, щоб триматися у певних межах рентабельності. Зрозуміло, що для подальшої роботи в кризових умовах кредитним спілкам вже недостатньо лише оптимізувати операційні витрати, потрібно намагатися грамотно працювати з вкладниками та позичальниками, оперативно реагувати на поточні коливання на фінансовому і валютному ринках. Для створення умов щодо стабільного розвитку кредитних спілок необхідно переосмислити їх місце на ринку фінансових послуг, впроваджувати принципово нові депозитні та кредитні продукти, міняти політику й філософію роботи з членами, переглядати підходи до управління та організаційної структури кредитних спілок, по-справжньому консолідуватися для створення ефективної сервісної та фінансової інфраструктури.

Найбільшого впливу фінансової кризи вітчизняні кредитні спілки зазнали впродовж – 2009 р. За інформацією Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, кількість кредитних спілок протягом 2008 р. ще продовжувала збільшуватися і на початок 2009 р. склала 829, проте на початок 2010 р. у реєстрі значилося 755. Впродовж 2009 р. кількість цих фінансових установ зменшилась на 89, а поповнилась лише на 14 (табл. 1).

Таблиця 1. Кількість кредитних спілок України за 2005–2009 рр.

Показники	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Кількість зареєстрованих кредитних спілок на кінець року	723	764	800	829	755
Виключено протягом року з Державного реєстру	12	8	28	13	89
Включено протягом року до Державного реєстру	113	49	64	42	15

Джерело: розраховано за даними Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [6].

Така ситуація на ринку кредитної кооперації пояснюється істотним погіршенням платоспроможності кредитних спілок, у результаті чого посилився контроль з боку Держфінпослуг шляхом вжиття заходів до кредитних спілок, які систематично не виконували заходів впливу, що раніше застосовувалися до них регулятором.

Разом із зменшенням кількості кредитних спілок у 2009 році порівняно з попередніми роками відбувається й уповільнення рівня ділової активності та значне зниження темпів приросту показників їх діяльності (табл. 2).

Таблиця 2. Основні показники діяльності кредитних спілок України за 2007–2009 рр.

Показники	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2009 р. у % до 2008 р.
Кількість членів кредитних спілок на кінець періоду, тис. осіб	2391,6	2669,4	2190,3	82,1
Кількість членів кредитних спілок, які мають внески на депозитних рахунках на кінець періоду, тис. осіб	245,3	164,0	117,0	71,3
Кількість членів кредитних спілок, які мають діючі кредитні договори на кінець періоду, тис. осіб	561,5	578,1	423,6	73,3
Загальні активи кредитних спілок на кінець періоду, млн грн	5261,0	6064,9	4218,0	69,5
Кредити, надані членам кредитних спілок (залишок на кінець періоду), млн грн	4512,3	5572,8	3909,1	70,1

Внески членів кредитних спілок на депозитні рахунки (залишок на кінець періоду), млн грн	3451,3	3951,1	2959,3	74,9
Капітал кредитних спілок на кінець періоду, млн грн	1552,0	1714,0	765,8	44,7

Джерело: розраховано за даними Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [6].

Дані табл. 2 свідчать, що найбільша кількість членів кредитних спілок була зафіксована на кінець 2008 р., проте впродовж 2009 р. відбувається поступове зменшення чисельності членів вказаних установ. Панічні настрої серед вкладників кредитних спілок на початку фінансової кризи спричинили масовий відтік депозитів: за період 2008–2009 рр. кількість вкладників зменшилась на 52,3 % з 245,3 до 117,0 тис. осіб, у той час, як кількість позичальників зменшилась на 24,6 % з 561,5 до 423,6 тис. осіб, що спричинило дисбаланс кредитного та депозитного портфелів. Значною проблемою є те, що серед членів кредитних спілок на частку громадян, які не є їхніми вкладниками, припадає близько 95 %. Водночас, саме такі члени кредитних спілок мають вирішальну кількість голосів і безпосередній вплив на прийняття управлінських рішень, які далеко не завжди враховують інтереси вкладників.

Суттєво знизились протягом 2009 р. загальні обсяги активів та капіталу кредитних спілок. За станом на 01.01.10 р. порівняно з аналогічною датою 2009 р. активи зменшились на 30,5 %, а капітал – на 55,3 % (табл. 2).

За станом на 01.01.10 р. у порівнянні з 01.01.09 р. внески членів кредитних спілок на депозитні рахунки зменшились на 25,1 %. Залучення внесків на депозитні рахунки кредитними спілками продовжувалося в 2009 р. у зв'язку зі значним перевищенням рівня їхніх відсоткових ставок у порівнянні з рівнем відсоткових ставок комерційних банків. Так, у 2009 р. середньозважена відсоткова ставка у кредитних спілках становила за депозитами 25,0 %, за кредитами – 36,4 %, тоді як у банківській системі відповідно 12,8 % та 17,8 %. Залучені таким чином кошти за рішенням керівництва кредитних спілок використовувалися у спекулятивних операціях, які мали місце переважно з нерухомістю та землею, що і стало однією з головних причин кризи в системі кредитної кооперації [6].

Заборгованість за кредитами, наданими членам кредитних спілок, впродовж 2009 р. знизилась на 29,9 %. Загальна сума заборгованості 423,6 тис. членів кредитних спілок, які мали діючі за станом на 01.01.10 р. кредитні договори, становила 3909,1 млн грн, тобто в середньому кожен член-позичальник кредитної спілки на початок вказаного року мав 9,2 тис. грн боргу за кредитом. В цілому, кредитування кредитними спілками своїх членів збільшувалося кожного року. Проте, в 2009 р. обсяг кредитних операцій скоротився на 65 % порівняно з

2008 р., а залишок виданих кредитів членам кредитних спілок на кінець періоду – на 29,9 %.

В умовах збільшеного безробіття та падіння платоспроможності населення спостерігається зростання обсягу простроченої заборгованості за виданими позиками. Розмір такого прострочення за станом на 01.01.10 р. сягнув 1,117 млрд грн, або 28,6 % стосовно залишку заборгованості за наданими кредитами, що майже втричі перевищує нормативне значення [6]. В кризових умовах у кредитних спілок частіше стали виникати проблеми з реалізацією предмета застави та стягненням коштів через органи виконавчої служби. Поряд з цим, кредитні спілки активно почали користуватися послугами колекторських компаній, бюро та агентств, оскільки їм важко самотужки працювати індивідуально з кожним конкретним проблемним кредитом з огляду на велику чисельність боржників та значні обсяги заборгованості перед кредитними спілками.

Ще однією причиною кризи у сфері кооперативного кредитування є недоліки чинного законодавства, що передбачають поширення діяльності кредитних спілок на всю територію України та призводять до порушення принципу кооперації: неможливість проведення загальних зборів кредитної спілки, обрання голови правління, контролюючих органів та спостережної ради тощо. У результаті на ринку кредитних спілок спостерігаються масові зловживання з боку керівних органів даних установ. При цьому, у Держфінпослуг вважають, що у регулятора недостатньо повноважень у сфері кредитної кооперації та відсутня система нагляду на основі оцінки ризиків [3].

Взагалі, діяльність Держфінпослуг у кризових умовах оцінюється експертами неоднозначно. З одного боку, у Держфінпослуг разом із професійними об'єднаннями кредитних спілок розроблено Антикризову програму по ринку кредитних спілок. Розпорядженням Комісії затверджено Методичні рекомендації кредитним спілкам щодо можливих дій і заходів із забезпечення виходу зі скрутного фінансового становища. На розгляд Кабміну направили пакет пропозицій зі стабілізації ринку кредитної кооперації, обговорений та погоджений з асоціаціями кредитних спілок.

Комісія запропонувала Кабінету Міністрів ухвалити розпорядження «Про заходи щодо захисту інтересів вкладників кредитних спілок України», у якому є план заходів щодо виходу з кризи ринку кредитних спілок, механізм створення Фонду гарантування вкладів кредитних спілок та системи їх рефінансування. Паралельно внесла й низку законодавчих ініціатив. Зокрема, проекти законів «Про внесення змін до Цивільного кодексу України» (про відміну безумовного права вкладника в односторонньому порядку розривати депозитні договори), «Про внесення змін до Закону «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (стосовно права Держфінпослуг на запровадження тимчасового мораторію на виконання зобов'язань кредитних спілок), «Про

внесення змін до деяких законодавчих актів питань оподаткування доходів фізичних осіб» (визначення порядку оподаткування нарахованих відсотків на внески (вклади) на депозитні рахунки та доходу, розподіленого на пайові внески).

Низку новацій передбачено й у проекті закону «Про внесення змін до Закону «Про кредитні спілки». Вони стосуються скасування всеукраїнської ознаки членства і посилення відповідальності управлінських органів кредитних спілок, запровадження системи управління на основі оцінки ризиків, підвищення капіталізації кредитівок. Ідеться й про уточнення переліку внесків, за рахунок яких формується капітал спілки, визначення регулятивного капіталу, встановлення обмежень максимальної чисельності членів кредитних спілок, а також обмежень щодо здійснення ризикових операцій [3].

З іншого боку, на думку частини експертів, політика, яку впроваджує Держфінпослуг є неадекватно жорсткою та каральною, особливо для економічних умов кризи: чисельні позапланові перевірки, орієнтація лише на вимоги вкладників без врахування проблем з позичальниками, лобювання вимог окремих вкладників, відбір ліцензій як штучна зупинка роботи підприємств тощо. Відміна мораторію з боку Держфінпослуг на дострокове повернення вкладів тільки для кредитних спілок (для комерційних банків він ще діяв деякий час) створила неконкурентні умови, від яких потерпає лише ринок кредитної кооперації [10].

У кризових умовах стало зрозуміло, що з існуючими статусом, повноваженнями і інструментарієм, якими наділена Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, реально впливати на ситуацію неможливо. У свою чергу, без цивілізованої та ефективної системи регулювання і нагляду важко говорити про виживання і нормальний розвиток самого ринку кредитної кооперації. Нинішня система заходів впливу надзвичайно обмежена і, в першу чергу, спрямована на власне покарання, санкції, адміністративне втручання, а не коригування та супроводження. Регулятор може впливати лише за фактом порушень, а не здійснювати попереджувальний (пруденційний) нагляд. В умовах кризи, для таких фінансових установ, як кредитні спілки, питання ефективного пруденційного нагляду виходить на перший план. На нашу думку, назріла потреба в удосконаленні і модернізації регулюючого органу в особі Держфінпослуг. Варто створити класичний ринковий регулятор з достатнім рівнем відомчої, політичної і фінансової незалежності, який утримується, в першу чергу, за рахунок платежів нагляду, а не бюджетного фінансування, спроможний сформувати працездатний колектив професіоналів.

У кризових умовах на ринку кредитної кооперації загострились дві основні проблеми, зокрема, проблема вкладників, яка полягає у неможливості отримати депозити, та проблема безпосередньо кредитних спілок, пов'язана з необхідністю підтримання їх ліквідності та платоспроможності.

Згідно з Конституцією України та чинним законодавством, держава не несе відповідальності за зобов'язаннями кредитних спілок. Члени кредитних спілок-банкрутів можуть отримати відшкодування лише з рахунків своїх установ. Дієвим виходом щодо вирішення проблеми вкладників може бути створення загальнодержавної системи гарантування вкладів кредитних спілок, аналогічної до тої, яка існує для вкладників комерційних банків. Це питання не лише доцільності, а й елементарної справедливості, адже незрозуміло, чому вкладники банків більше захищені, ніж вкладники кредитних спілок. Система гарантування вкладів є колосальною маркетинговою та психологічною перевагою, за якої вкладник самостійно обирає варіант вкладення своїх коштів.

Наповнити фонд гарантування вкладів кредитних спілок можна завдяки участі в ньому держави шляхом внесення до його статутного фонду ОВДП і виділенню Національним банком України довгострокового кредиту такому фонду. Цілком зрозуміло, що з моменту прийняття відповідного закону система гарантування вкладів кредитних спілок не буде негайно створена, не почне діяти і давати відповідний ефект. Необхідно буде прийняти багато підзаконних актів на рівні органів виконавчої влади, пройти етап організаційного і фінансового становлення такого вкрай потрібного інституту.

Вирішити питання підтримки ліквідності та платоспроможності кредитних спілок можна шляхом створення системи їх рефінансування. Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» кредитором останньої інстанції, зазвичай, є НБУ, до якого може звернутися комерційний банк або інша кредитна установа з проханням про рефінансування у разі вичерпання інших джерел такого. Схема може виглядати таким чином: НБУ рефінансуватиме уповноважений банк, яким може бути Ощадбанк або інший державний банк, а той уже надаватиме кошти кредитним спілкам.

Під час кризи кредитні спілки фінансуються зі стабілізаційного фонду Національної асоціації кредитних спілок України, але в ньому лише 8 млн грн і отримати кошти можуть тільки платоспроможні фінансові установи [8]. Тому було прийнято рішення звернутись до держави з проханням виділити кошти для підтримки ліквідності кредитних спілок за рахунок урядового стабілізаційного фонду або за рахунок доступу до джерел рефінансування НБУ. З боку останнього на запит державного регулятора було отримано категоричну відмову, в той же час окремі комерційні банки отримали значні кошти рефінансування. При цьому, вони діяли надзвичайно егоїстично: припинили кредитувати підприємства та населення і спрямували кошти у спекулятивні операції. Вочевидь, комерційні банки за своєю економічною природою не будуть кредитувати соціально незахищені верстви населення, які намагаються вижити в кризових умовах. Цю місію можуть успішно виконати кредитні спілки, які держава через механізм рефінансування, може використати як канал передачі кредитних ресурсів для пріоритетних категорій позичальників. Тим паче, що кредитні спілки вже мали

подібний досвід, беручи участь в окремих програмах із соціальної адаптації кримських татар, шахтарів та військових.

Для мінімізації ризиків ліквідності та платоспроможності на рівні окремої кредитної спілки необхідно:

- відстежувати зміни структури кредитного та депозитного портфелів за термінами, намагатися утримувати збалансованість у термінах залучення та розміщення коштів і уникати можливих часових розривів;

- уникати залучення внесків (вкладів) членів кредитної спілки на депозитні рахунки у випадку відсутності прогнозованого ефективного розміщення таких коштів;

- здійснювати перегляд та диверсифікацію процентних ставок за внесками (вкладами) на депозитні рахунки та кредитами з врахуванням короткострокової необхідності утримання чи зменшення обсягів залучених за відповідною ціною коштів, виходячи з існуючої можливості їх ефективного та найменш ризикового розміщення;

- забезпечувати помірний рівень концентрації депозитного та кредитного портфелів, за можливості, не більше 5 % від капіталу (не враховуючи до нього фінансовий результат) кредитної спілки на одного члена;

- відстежувати темпи скорочення кредитного портфеля, який не повинен перевищувати темпи скорочення депозитного портфеля, оскільки останнє призводитиме до зменшення дохідності кредитної спілки, та відповідно, зменшення процентної маржі. Водночас, прискорене скорочення кредитного портфеля порівняно з депозитним може бути виправданим, якщо воно має на меті покриття розриву ліквідності, який прогнозовано має виникнути в найближчому майбутньому;

- намагатися не вилучати з продуктивного обороту кошти у разі, якщо кредитний портфель скорочується швидше, ніж депозитний, але має місце обґрунтований прогноз відновлення обсягів кредитування. Кошти, отримані від надходжень за позиками, спрямовувати в короткотермінові позики, а якщо це неможливо або недоцільно – у фінансові інвестиції;

- здійснювати гнучке управління процентною маржею, що має забезпечити покриття постійних операційних витрат та утримання планового рівня дохідності кредитної спілки.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Кредитна кооперація з поміж інших сфер ринку небанківських фінансових послуг зазнала найбільшого впливу світової фінансової кризи. Протягом 2009 р. кількість кредитних спілок зменшилась на 89 одиниць, а поповнилась лише на 14. Поряд з цим, у 2009 році порівняно з попередніми роками відбулось й уповільнення рівня ділової активності кредитних спілок та значне зниження темпів приросту показників їх діяльності.

Причинами кризи у системі кредитної кооперації є масовий відтік депозитів у результаті панічних настроїв серед вкладників кредитних спілок, що спричинило дисбаланс кредитного та депозитного портфелів, здійснення керівництвом кредитних спілок ризикової політики щодо використання їхніх ресурсів у спекулятивних операціях, переважно з нерухомістю та землею; недоліки чинного законодавства, що передбачають поширення діяльності кредитних спілок на всю територію України та призводять до порушення принципу кооперації (неможливість проведення загальних зборів кредитної спілки, обрання голови правління, контролюючих органів та спостережної ради тощо); відсутність з боку Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України належної системи нагляду, вибудованої на основі оцінки ризиків.

Найважливішими проблемами кредитної кооперації в кризових умовах є проблема з поверненням депозитів, яку можна вирішити шляхом створення фонду гарантування вкладів кредитних спілок завдяки участі в ньому держави шляхом внесення до його статутного фонду ОВДП і виділення НБУ довгострокового кредиту такому фонду. І проблема, пов'язана з необхідністю підтримання ліквідності та платоспроможності кредитних спілок, для вирішення якої необхідно створити дієву систему рефінансування вказаних установ і вживати адекватні заходи на рівні окремої кредитної спілки.

З метою удосконалення і модернізації регулюючого органу в особі Держфінпослуг необхідно створити класичний ринковий регулятор з достатнім рівнем відомчої, політичної і фінансової незалежності, який утримується, в першу чергу, за рахунок платежів нагляду, а не бюджетного фінансування. Регулятор не повинен впливати лише за фактом порушень, а здійснювати попереджувальний (пруденційний) нагляд за діяльністю кредитних спілок.

Подальші дослідження будуть спрямовані на оцінювання показників діяльності кредитних спілок у посткризовий період і розробку рекомендацій щодо підвищення їх надійності та ефективності розвитку.

Література

1. *Абрамова І.В.* Шляхи залучення кредитних ресурсів кооперативними організаціями / *І.В. Абрамова* // Матеріали Четвертої науково-практичної конференції молодих вчених: Формування стратегії розвитку регіонального АПК, 30 травня 2008 р. – Житомир: Вид-во «Державний агроекологічний університет», 2008. – С. 245–248.
2. *Гончаренко В.В.* Відродження ідеї кредитної кооперації в Україні: проблеми та перспективи / *В.В. Гончаренко* // Профспілки України. – 2006. – № 4. – С. 68–73.
3. Дацюк Л. Навіщо кредитівкам гарантійний фонд [Електронний ресурс] / *Л. Дацюк*. – Режим доступу: <http://www.ukurier.gov.ua/index.php?articl=18id=10488>.

4. Дема Д.І. Особливості діяльності кредитних спілок як неприбуткових організацій /Д.І. Дема, І.В. Абрамова // Вісник Сумського національного аграрного університету: Науково-методичний журнал. – Серія: фінанси і кредит. № 1 (26), 2009. – С. 28–32.
5. Марін Б.М. Кредитні спілки: освоєння ринку фінансових послуг у сільській місцевості: Навчальний посібник / Канадське агентство з міжнародного розвитку (CIDA); Спільний українсько-канадський проект «Зміцнення кредитних спілок в Україні»; Б.М. Марін – К., 2006. – 264 с.
6. Підсумки діяльності кредитних установ у 2009 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/ks_2009_01.pdf.
7. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 № 2908-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 15. – С. 101.
8. 140 кредитних спілок закривають до кінця року // Газета по-українськи. – 2010. – № 49. – С. 8.
9. Хоменко О.О. Кредитні спілки – важлива складова економіки України / О.О. Хоменко // Економіка. Фінанси. Право. – 2007. – № 5. – С. 23–27.
10. Що заважає зберегти кредитні спілки? За інформацією бюлетеня «Час кредитних спілок» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ks-fenix.com.ua/ua/catalog.php?bl=28pid=998rid=08view=24>.